

Çalışan Üniversite Öğrencilerinin Deneyimleri: Niteliksel Bir Çalışma

Experiences of university students who is working: A qualitative study

Mehmet KIRLIOĞLU^{1,*}

Elif ÖZDEMİR²

^{1*} Doç. Dr. –Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Karabük, Türkiye – ORCID 0000-0003-0130-0841

² Sosyal Çalışmacı, –Karabük Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Türkiye – ORCID 0009-0007-0759-722

Sosyal Çalışma Dergisi (2023), 7(2), 42-58
Copyright © 2023 İZU

YAYIN BİLGİSİ

Yayın geçmişi:

Gönderilen tarih: 30 Eylül 2023
Kabul tarihi: 27 Kasım 2023
Yayınlanma tarihi: 30 Aralık 2023

Anahtar kelimeler:

Çalışan öğrenci
Eğitim ve çalışma
Deneyim

Keywords:

Working student
Education and work
Experience

ÖZ

Bu araştırma, çalışan üniversite öğrencilerinin çalışma deneyimini ele almaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiş ve veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılmıştır. Görüşme formu çalışmaya iten nedenlere, eğitim ve çalışma yaşamının birlikteliğine ve gelecek beklentilerine odaklanmaktadır. Araştırma sürecinde çalışmakta olan 22 üniversite öğrencisi ile görüşme sağlanmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler Word programı ile yazıya aktarılmış ve betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışma nedeni, eğitim ve çalışma yaşamının bir aradalığı, elde edilen gelir, gelecek, avantajlar ve dezavantajlar olmak üzere beş ana tema oluşturulmuştur. Öğrencilere göre öğrencileri çalışmaya iten en önemli nedenlerden biri ekonomik kaygılardır. Öğrencilerin birçoğu çalışmanın yıllık halini geliştirdiğine inanmaktadır. Öğrenciler tarafından çalışma yaşamının sosyal yaşama katılımı kısıtladığı, zaman yönetimi gibi konularda bir stresör olarak rol oynadığı belirtilmesine rağmen çalışma yaşamına erken dahil olmanın gelecek için güçlendirici bir işlevi olacağı vurgulanmaktadır.

ABSTRACT

This research deals with the working experience of working university students. A phenomenological approach, which is one of the qualitative research methods, was preferred in the study and "Personal Information Form" and "Semi-structured Interview Form" were used as data collection tools. The interview form focuses on the reasons for working, the combination of education and working life, and future expectations. During the research process, 22 university students who were working were interviewed. The data obtained as a result of the interviews were transferred to the word program and analyzed by descriptive analysis method. Five main themes were formed: the reason for working, the combination of education and work, income, future, advantages and disadvantages. One of the most important reasons pushing students to work is economic concerns. Most of the students believe that working improves well-being. Although it is stated that working life restricts participation in social life and plays a role as a stressor in issues such as time management, it is emphasized that early involvement in working life will have an empowering function for the future.

^{1*} Sorumlu yazar e-mail adresi: kirlioglumehmet@gmail.com

1. Giriş

Öğrenciler genellikle aile sisteminden destek alarak eğitim hayatlarına devam edebilmektedir. Öğrenciler maddi anlamda zorluk çekmelerinden dolayı ya da kendilerini geliştirmek istedikleri için çalışmak isteyebilmektedirler (Broadbridge vd., 2005). Öğrenciler harçlık kazanmak, bir kariyere başlamak, deneyim kazanmak veya alan genişletme gibi nedenlerle okulu ile aynı zamanda çalışma hayatına atılabilmektedirler.

Öğrencilere verilen desteğin ailelerin geliriyle orantılı olduğu (Albrecht ve Ziderman, 1992) belirtilmekle beraber Türkiye’de öğrencilerin ailelerinin düşük sosyo-ekonomik statü veya orta gelirli insanlar olduğu (Aydemir vd., 2022) belirtilmektedir. Üniversite öğrencileri de mali zorluklar veya ihtiyaçları için çeşitli fonlara başvurabilmektedirler. Bu kaynakların başında kuşkusuz aile sistemleri gelmektedir. Aile dayanışmasının ve sosyal sermaye birikiminin yoğun olduğu Türk toplumunda aile ve akrabalar öğrencilerin öğrenme süreçleri ile ilgili sistemlere büyük destek vermektedirler. Aileler, Türkiye’de yükseköğretim öğrencilerinin giderlerini karşılamının en önemli araçlarından biri olarak ifade edilmektedir (Topkaya ve Meydan, 2013). Ailesinin ekonomik durumu zayıf olan öğrenciler bu kaynaklara erişimde zorluk yaşayabilirler. Araç olarak kredi ve burs sistemine başvurmak zorunda kalabilmektedirler. Kredi ve burs sistemi de yeterli gelmediğinde çalışma yaşamına adım atmak durumunda kalabilmektedirler.

Ülkelerin gelişmesinde ve ilerlemesinde önemli rol oynayan yükseköğretim öğrencilerinin (Donat vd., 2019) içerisinde üniversite eğitimi sırasında çalışma hayatına katılan öğrenci sayısının artması (Söğütü vd., 2021) çalışan üniversite öğrencilerinin deneyimini ele almayı zorunlu kılmaktadır. Son yıllarda çalışan üniversite öğrencilerinin sayısının artmasının temel nedenleri bulunmaktadır. 2020 yılı başı itibari ile hayatımıza giren Covid-19 pandemisi yoksulluğu derinleştirirken özellikle orta ve alt gelir düzeyinde yer alan bireyleri olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Ek olarak 2021 yılının sonu ve 2022 yılının ilk günlerinden beridir yoğun bir şekilde hissedilen ekonomik pahalılık, enflasyon ve Türk lirasının değer kaybetmesi olgusu daha önce elde edilen gelirin artık yet(e)memesine neden olmuştur. Bu durumdan en çok etkilenen kesimlerin başında üniversite öğrencilerinin geldiği düşünüldüğünde öğrencileri odak alan çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde pandemi sonrası öğrencileri odak alan birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Ancak öğrenci yoksulluğu ve çalışan üniversite öğrencileri (Aydemir vd., 2022; Özmen, 2023; Söğütü vd., 2021; Yolvermez ve Kaytan, 2022) ile ilgili çalışmaların sayısı dikkat çekmektedir. Genelde üniversite öğrencileri özelde ise öğrenci yoksulluğu ve çalışan üniversite öğrencileri üzerine odaklanan çalışmaların niceliksel yöntemleri tercih etmesi, öğrenci yoksulluğu ve çalışan üniversite öğrencilerini odak alan çalışmalarının sayısının artırılması, çalışan üniversite öğrencilerinin söyleyecek sözlerinin olması, çalışan üniversite öğrencilerinin dinlenilme gereksinimleri bu çalışmanın gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Yukarıda ifade edilen gerekçeler doğrultusunda bu araştırmanın amacı çalışan üniversite öğrencilerinin deneyimlerini incelemeye odaklanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda oluşturulan alt amaçlar şu şekildedir:

- Çalışan üniversite öğrencilerini çalışma nedenleri nelerdir?
- Çalışan üniversite öğrencileri eğitim ve çalışma yaşamının birlikteliğini nasıl deneyimlemektedirler?

- Çalışan üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri nasıl şekillenmektedir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Çalışmanın etik kurallara uygunluğu Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nca değerlendirilmiştir (Toplantı No: 2023/06). Çalışma nitel araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi, genellemeye dayalı nicel araştırmaların aksine, bireysel özelliklerin derinliğine ve çok yönlülüğüne odaklanmaktadır. Bu bağlamda nitel araştırma, bilgi derinliğinin ve özgünlüğünün genellemelerden daha önemli olduğunu belirtmekle beraber, büyük çalışma gruplarının aksine daha küçük çalışma gruplarından elde edilen derin ve spesifik bilgiye vurgu yapmaktadır (Baltacı, 2019). Nitel araştırma daha çok bilgi toplamaya, gözleme ve görüşmeye dayanan, görüşme yapılan çalışma grubunun deneyimlerini geniş ölçüde ifade edebilmesine ve bununla beraber edinilen bulguları geniş ve derin anlamda yorumlayabilmeye olanak sağlayan bir çalışmadır (Creswell, 2013). Çalışan üniversite öğrencileri üzerine yapılan nitel araştırma için uygun bir araştırma deseni, fenomenolojik araştırma deseni olabilir. Fenomenolojik bir yaklaşım, insan deneyimini çok boyutlu bir şekilde anlamaya çalışır. Olguları, kavramların temel anlamlarını ve doğasını açıklar (Tekindal ve Uğuz-Arsu, 2020). Fenomenolojik araştırma deseni, katılımcıların deneyimlerini anlamak ve açıklamak için kullanılır. Bu desende katılımcıların deneyimlerini anlamak için açık uçlu sorular kullanılır ve araştırmacıların katılımcıların deneyimlerini yorumlamasına izin verir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcıları çalışan üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma kapsamında maksimum çeşitlilik örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın amacına yönelik konu ile ilgili zengin bilgi sahibi olduğu düşünülen cinsiyet, bölüm, yaş ve çalıştığı iş açısından farklılık gösteren üniversite öğrencileri araştırmanın özneleridir. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Farklı şehirlerdeki çalışan üniversite deneyimlerini ortaya koyabilmek amacıyla Karabük, Ankara, Kocaeli, İstanbul, Mardin şehirlerindeki öğrencilere ulaşılmıştır. Belirtilen şehirlerdeki ilk ulaşılan öğrenciler araştırmacıların kolaylıkla iletişime geçebilecekleri bireylerdir. Bu şekilde referans noktası olarak belirlenen öğrenciler aracılığı ile diğer öğrencilere ulaşılmıştır.

Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerine yönelik bilgiler tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Tanıtıcı Bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Çalıştığı İş	Bölüm	Düzye
Y1	22	Kadın	Garson	Hemşirelik	Lisans
Y2	22	Kadın	Kasiyer	İlk ve Acil Yardım	Ön Lisans
Y3	23	Erkek	Mobilyacı	Sosyal Hizmet	Lisans
Y4	21	Kadın	Atölye İşçisi	Seramik ve Cam	Ön Lisans
Y5	23	Kadın	Çiçekçi	Hemşirelik	Lisans
Y6	23	Kadın	Garson	Çocuk Gelişimi	Lisans
Y7	22	Kadın	Kütüphane Personeli	Çocuk Gelişimi	Lisans
Y8	24	Kadın	Satış Görevlisi	Matematik Öğretmenliği	Lisans
Y9	21	Erkek	Garson	Coğrafya Bölümü	Lisans
Y10	25	Kadın	Garson	Sosyal Hizmet	Lisans

Y11	27	Kadın	Satış Görevlisi	Sosyoloji	Lisans
Y12	21	Erkek	Proje Geliştirici	Mühendislik	Lisans
Y13	23	Erkek	Yazılımcı	Elektrik ve Elektronik Mühendisliği	Lisans
Y14	23	Erkek	Garson	Sosyal Hizmet	Lisans
Y15	22	Kadın	Fotoğrafçı	Edebiyat	Lisans
Y16	31	Erkek	Ekspertiz Elemanı	Bilgisayar	Ön Lisans
Y17	23	Kadın	Satış Görevlisi	Sosyal Hizmet	Lisans
Y18	23	Kadın	Hastane İşçisi	Tıbbi Tanıtım ve Pazarlama	Ön Lisans
Y19	26	Erkek	Astsubay	İşletme	Lisans
Y20	25	Erkek	Polis	Harita ve Kadastro	Ön Lisans
Y21	28	Erkek	Satış Görevlisi	İşletme	Lisans

Araştırmada yer alan katılımcılardan 12'si kadın, 9'u erkektir ve katılımcıların 2'si hemşirelik, 1'i ilk ve acil yardım, 4'ü sosyal hizmet, 1'i seramik ve cam, 2'si çocuk gelişim, 1'i matematik öğretmenliği, 1'i coğrafya, 1'i sosyoloji, 2'si mühendislik, 1'i edebiyat, 1'i bilgisayar, 1'i tıbbi tanıtım ve pazarlama, 2'si işletme ve 1'i harita ve kadastro bölümünde okumaktadırlar. Katılımcıların yaşları 21 ile 31 arasında değişmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Çalışma konusuna karar verdikten sonra konu ile ilgili ulusal ve uluslararası literatürde yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalardan hareketle nitel araştırmaya uygun olacak bir görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunun oluşturulması sürecinde çeşitli çalışmalardan yararlanılmıştır (Aytaç, 1994; Darolia, 2014; Hall, 2010; Holmes, 2008; Kahraman ve Kahraman, 2016; Kavurmacı, 2021; Koç, 2017; Lundberg, 2004; Oktay vd., 2016; Perna, 2010; Sever ve Özdemir, 2020; Usanmaz, 2018). Görüşme formu öğrencilerin çalışmayı tercih etme nedenleri, eğitim ve çalışma yaşamının bir arada olmasını nasıl yürüttükleri (dersler, akademik çalışma, odaklanma, zaman yönetimi, stres faktörleri, sosyal yaşama katılım, sağlık, öğrenme süreci), geleceğe yönelik hedefleri ve beklentileri, elde edilen gelirin değerlendirilmesi, sürecin avantajları ve dezavantajlarını içermektedir. Veriler 1 Mart-15 Nisan 2023 tarihleri arasında Ankara ve Karabük illerindeki öğrencilerle yüz yüze; Kocaeli, İstanbul ve Mardin illerindeki öğrencilerle çevrimiçi görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Görüşmeler 28 ile 47 arasında sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler öncelikle yazıya geçirilmiştir. Yazıya aktarılan veriler betimsel analiz çerçevesinde değerlendirilmiştir. Betimsel analiz yöntemi, belirli bir konu veya alanla ilgili bağımsız nitel ve nicel çalışmaların derinlemesine araştırıldığı ve organize edildiği anlamına gelmektedir (Ültay vd., 2021). Betimleyici analiz genellikle yanıtlayanların görüşlerini doğru bir şekilde yansıtmak için doğrudan alıntılar kullanan ve sonuçları nedensel bir bağlamda yorumlayan bir analiz yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Betimleyici analiz teknikleri üç etkinlik adımında gerçekleştirilmiştir. Bunlar veri azaltma, veri sunumu, çıkarım ve doğrulamadır (Türnüklü, 2000). Katılımcılardan elde edilen veriler çeşitli kriterlere göre sunulmuştur. İfadelerin farklı görüşleri ve aykırı örnekleri yansıtarak çeşitliliğin sağlanması ile ifadelerden elde edilen temalarla uyumlu olması (Ünver vd., 2010) kriterleri benimsenmiştir.

Katılımcı ve meslektaş denetimi (Alaee vd., 2015) güvenilirlik için kullanılmıştır. Bu amaçla özellikle yüz yüze görüşülen katılımcılarla ifadeler ve temalar paylaşılmış olup ifade ve tema arasındaki uyum onaylanmaya çalışılmıştır. Ek olarak analiz birimleri daha önce nitel araştırma yapmış iki sosyal hizmet akademisyeni ile paylaşılmış ve akademisyenlerden analiz birimlerini gözden geçirmeleri istenmiştir.

3. Bulgular

Bu çalışma, eğitim süreci ile eş zamanlı olarak çalışan üniversite öğrencilerinin yaşadıkları deneyimlerin akademik, psikolojik ve sosyal açıdan irdelenmesini, öğrencilerin eğitim hayatıyla beraber çalışma yaşamına dahil olmalarının sebeplerini ve bunun doğrultusunda kazandıkları edinimleri araştırmayı amaçlamaktadır. Bulgular beş ana temada oluşmaktadır. Bunlar: Çalışma nedeni (ekonomik kaygılar, çalışmanın iyilik hali, sosyal ağ, geleceğe yatırım), eğitim ve çalışma yaşamının bir aradalığı (zaman yönetimi, stres, sosyal yaşama katılım), elde edilen gelir, gelecek, avantajlar ve dezavantajlardır.

3.1. Çalışma Nedeni

Ekonomik Kaygılar

Ekonomik sorunlar, birçok kişinin karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlardan biridir. Bu sorunların neticesinde öğrenciler ihtiyaç duydukları maddi desteği sağlamak amacıyla çalışma hayatına atılabilmektedir. Yaşanılan ekonomik kaygılar sebebiyle çalışmaya yönelmiş öğrencilere ait görüşler aşağıda belirtilmiştir:

(Y1) *Ekonomik yetersizliklerden dolayı. Çünkü tek başına okuyan bir öğrenci olarak her şeye yetmiyor. Ondan dolayı ekstra bir gelir kaynağının olması gerekiyor.*

(Y3) *Her şeyin başında ben zaten normalde de çalışıyorum da şimdi para sıkıntısı, günümüzün klasik enflasyon durumu bu gibi nedenlerden dolayı para hiçbir zaman ne öğrenciye yetiyor ne bir aileye yetiyor ne de geçinmeye yetiyor. Bu yüzden ek gelir sağlıyorum.*

(Y10) *Ekonomik sebeplerden dolayı çalışıyorum. Paraya ihtiyacım oluyor her zaman ailemden isteyemiyorum bu yüzden çalışmayı tercih ediyorum.*

(Y4) *... çalışmayı tercih değil çalışmaya mecbur kalmak daha doğru olur benim hayatımda. Maddi yetersizlikler, geçim sıkıntısı vs. Bu sebepler doğrultusunda çalışmaya mecbur kaldım.*

(Y5) *...çalışmamın en büyük sebebi maddi neden. Ben öğrenci evinde kalıyorum ve öğrenci evinin getirdiği yükümlülükler sorumluluklar var. Ailemden maddi destek alıyorum ve bu destek bana yetmiyor. Öğrenci evinde elektrik, su, doğalgaz bunların hepsi para ve her ay ödenmesi gereken bir borç oluyor. Bunların dışında kişisel ihtiyaçlarım ve mutfak, gıda ihtiyaçlarım temel ihtiyaçlarım var. Para yetmiyor ve çalışmam gerekiyor...*

(Y9) *Genel olarak ekonomik sıkıntılar doğrultusunda çalışmayı tercih ediyorum sonuç olarak öğrenciyim burada ve ailemin maddi durumu da bir yere kadar*

yeterli oluyor bu yüzden ihtiyaçlarımı karşılamak için mecburen okurken çalışmak durumunda kalıyorum.

Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşıldığı üzere hayatın pahalılaştığı ve enflasyonun arttığı bir süreçte öğrenciler mevcut yaşam ihtiyaçlarını ve gündelik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ek bir gelir kaynağına ve çalışmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Ek olarak bu noktada öğrencilerin “mecburiyet” ve “bağımsızlık ihtiyacı” arasında sıkıştığı söylenebilir.

Çalışmanın İyilik Hali

Katılımcılarımızın bir kısmı çalışmanın onlara huzur ve mutluluk verdiğini, çalışırken kendilerini daha iyi hissettiklerini belirtmişlerdir. Çalışma yaşamının katılımcılara iyi gelmesinin sebepleri arasında özgüven duygusu sağlaması, gelir kaynağının kendi emeği olması, kendini geliştirme isteği ve stresten uzak kalmada rol alabileceği gibi faktörler sıralanabilir.

(Y5) ... Bu durum beni mutlu ediyor. Bunun için başka mesleklerde vardı. Mesela garsonluk ama ben çiçekçide çalışırken çiçeklerle iç dış olduğum için çok huzurlu hissediyorum. Bu yüzden çiçekçide çalışmayı tercih ettim. Çalışırken insanlarla iyi bir şekilde iletişim kurduğum zaman kendimi daha özgüvenli hissediyorum. Bu durumda çalışmamın bir nedenidir.

(Y6) ... bir yerde kendi paramı kendim kazanırsam daha mutlu olacağımı biliyorum bu yüzden çalışmayı tercih ediyorum...

(Y12) Çalışma nedenim mesleğimi sevmem, sürekli bir şeyler geliştirme isteği ve mesleki haz diyebiliriz. Bu sebeple çalışıyorum projelerde bulunuyorum en azından elimden geldiğince bu konu hakkında kendimi geliştirmeye çalışıyorum bu benim çalışmayı tercih etme nedenimdir.

(Y7) ... hem çalışmak hem okumak kendim için bana ayrı bir zevk veriyordu. Daha önceden de çalıştım ve bu bana yabancılik çekti... İki işi aynı anda yürütmek beni rahatlatıyordu...

(Y1)...çalışmak çok kafamı dağıttığı için aslında çalışmak bana iyi geliyor stresten daha çok ilgi odağımı kaydırdığı için daha rahatlatıcı bir eylem benim için.

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere üniversite eğitimi dışında çalışıyor olmanın öğrencilerin iyilik hali üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir.

Sosyal Ağ

Öğrenciler iş yerinde ve okulda tanıştıkları insanlarla sosyal çevrelerini genişletmektedirler. İş yaşamı öğrencilerin sahip olduğu sosyal ağların genişlemesine katkı sunabilmektedir:

(Y11) ...sosyal çevreyi genişletmek...

(Y7) Çalışmaya başladım ve ortamı seviyordum. Başka insanlarla tanıştım o insanlarla iletişim kurmak bana özgüven kazandırıyor...

(Y2) Diğer yandan da sosyal ortam, çalıştığım yerde yeni arkadaşlar ediniyorum ve sosyal ortamım genişliyor.

Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere eğitime devam ederken çalışmak sosyal ağların

oluşumuna ve gelişimine katkı sağlamaktadır. Bilhassa yeni bir ortama giriş yapmanın, yeni insanlarla tanışmanın ve iletişim kurmanın çalışma yaşamının öğrencilere kattığı sosyal faydalardan olduğunu söylemek mümkündür.

Geleceğe Yatırım

Öğrenciler gelecekte kendilerini bekleyen çalışma yaşamının bir provasını öğrenci iken deneyimleyebilmektedirler. Öğrenci iken çalışma yaşamından elde ettikleri kazanımlar gelecekte kendilerini bir adım öteye taşıyabileceklerdir:

(Y5) ... İletişim becerilerimin geliştiğini arttığımı düşünüyorum ve bu mesleğim hemşirelik için avantajlı bir durum...

(Y19)...ileriye yönelik birikimden dolayı çalışmayı tercih ediyorum.

(Y6) ... İkinci olarak da ailemden uzakta okuyarak zaten bir sorumluluk aldığımı ve ilerleyen zamanlarda da bu sorumluluğumun artacağını düşünerek iş hayatında neler yaşayabileceğimi, çok farklı insanlarla muhatap olup zorlanabileceğimi düşününce, çalışıp bu duruma bir ön hazırlık olmasının bana faydası olacağını düşünüyorum.

Öğrencilerin ifadelerinden anlaşılacağı üzere eğitimleri devam ederken çalışan öğrenciler gelecekteki kariyer hedeflerine daha iyi hazırlanabilirler. Özgeçmişlerini güçlendirerek gelecekteki iş başvurularında avantaj sağlayabilirler. İş tecrübeleri sayesinde iş yerindeki profesyonel ilişkileri yönetme, zaman yönetimi ve liderlik becerileri gibi önemli yetenekleri geliştirebilirler.

3.2. Eğitim ve Çalışma Yaşamının Bir Aradalığı

Zaman Yönetimi

Zaman yönetimi konusu çalışan üniversite öğrencileri açısından zorlayıcı bir süreç olabilir. Katılımcıların bazıları eğitim süreçlerinin yanında iş hayatına atılmalarının sonucunda zaman yönetimi konusunda sorunlar yaşadığını ve eğitim-çalışma hayatı arasında denge kurmakta güçlük çektiklerini belirtmişlerdir:

(Y6) Çalışırken zaman yönetimi konusunda bazı zamanlarda zorluklar yaşıyorum. Ders saatlerim genelde sabah oluyor öğleden sonra akşama kadar çalışıyorum. Bunun dışında arkadaşlarımla bir şey yapacaksam eğer bu beni zorlayabiliyor. Hem mental açıdan hem de beden olarak dahil olamıyorum. Bu durum bazen kavgaya yol açıyor. Anlaşılmıyorum ve suçlu hissetmeye başlıyorum. Aynı zamanda haftanın 5 günü dersim var. Çalışmak beni zorluyor ve kısa özetler yaparak aştığımı düşünüyorum.

(Y12) Zaman yönetimi konusunda zorluklar yaşıyorum. Hem bitirme projesi olsun hem de dersler ve iş olsun üç yerde bulunmaya çalışmak bunlarla birlikte sosyal bir hayat yürütmek çok zorluyor. Geceleri işten döndükten sonra ders çalışıyorum uyku süremi azalttım. Zorlukları bu şekilde aşmaya çalışıyorum tam aşamadım bölümdeki arkadaşlarımdan not alıyorum onlara çalışıyorum böyle bir yol izliyorum bu süreçte.

Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere öğrenciler kendilerini ağır bir yük altında hissetmektedirler. Hem eğitim hem çalışma yaşamını yürütmeye çalışırken her ikisine de yetememe ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Zamanı yetirememeye olgusu öğrencileri derinden etkileyebilmektedir.

Stres

Eğitim-çalışma hayatı arasında denge kurmanın öğrencilerin psikososyal sağlığı açısından önemli olduğu söylenebilir. Öğrencilerin denge kurmakta zorlanması ile beraber öğrencilerin stres seviyeleri artabilir ve bu da çeşitli sağlık sorunlarına neden olabilir:

(Y3) Çalışırken stresle başa çıkılmıyor, sabır sabır sabır başka bir şey yok yani. Sadece sabrediyorsun belki düzeler diyorsun geçer gider.

(Y5) ...Anlatarak stresle başa çıkıyorum. İçim çok dolu olduğu zamanlar ağlıyorum kendimle bir köşede kafa dinliyorum. Birde bu sıralar hayata daha olumlu bakmaya çalışıyorum. Son bir aydır stresliyim bu bana vücutsal olarak etki etmeye başladı...

(Y12) Çalışırken stresle başa çıkamıyorum bir yöntemde kullanamıyorum. Çok stresli oluyorum mezun olana kadar mecburen stresli olacağım buna alışım diyebilirim.

(Y20) Sigara içerek stresle başa çıkmaya çalışıyorum.

Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere öğrenciler hem eğitim hem de iş yaşamının yoğun baskısı altında ezilebilmektedirler. Y12'nin "mezun olana kadar mecburen" ifadesi çalışma yaşamında kalmanın zorunluluğunu vurgulamaktadır. Bu noktada özellikle çalışmaya mecbur olan öğrencilerin stres seviyelerinin daha yüksek seviyede olduğu söylenebilir.

Bu sorunlarla baş etmeye çalışan kimi öğrencilerin bağışıklık sistemleri zarar görebilmekte ve bağışıklık sistemlerini güçlü duruma getirmeye çalışmaktadırlar. Öğrenciler gerekli vitaminleri alarak, sağlıklı beslenerek ve düzenli olarak uyuyarak halsiz olma durumunu ve hasta olma ihtimalini ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar:

(Y9) Sağlığım ile ilgili genel olarak bir etkisi yok ama tek etken olarak uyku problemi diyebilirim. Uyku problemini de maalesef çözemiyoruz.

(Y5) ...bugünlerde hastayım. Eğitim ve çalışma yaşamı birlikte yürütmek çok zor bir durum. Çok stresli ve yorucu bu artık sağlığımı etkilemeye başladı. Çoğu gün baş ağrısı ve halsizlik oluyor. Yaşamım çok stabil halde ev, iş ve okul derslerimden ibaret. Sağlığım ile ilgili sigarayı azaltmaya çalışıyorum. Çünkü sigara benim ciğerlerimi etkiliyor. Tempomu düşürüyor daha hızlı çalışmam gerekirken daha yavaş çalışmama sebebiyet veriyor. Nefes nefese kalıyorum. Hastaneden vitamin aldım ve doktor stresli olmamam konusunda beni uyardı. Mümkün değil stressiz olmak ama bunun için çabalıyorum. Meyve ve sebze çok tüketmiyorum. Fast food ile besleniyorum. Dengeli ve düzenli beslenmeye çalışıyorum. Yorgun olarak geldiğim için işten yemek yapmak zorlayıcı oluyor ve yemek siparişi yapıyorum. Bunlarda fast food tarzı yiyecekler oluyor. Bağışıklığının düştüğünü düşünüyorum. Bu durumu dengeli beslenerek

toparlayacağım. Mental olarak da kötü olduğum için şu şekilde kendimi rahatlatıyorum; stajım bittiği zaman her şey düzelecek. Buna dayanarak devam ediyorum.

(Y6) Sağlığımı şu şekilde etkiliyor; çok yoğunluğun vermiş olduğu halsizlik isteksizlik oluşuyor. Migreni olan biriyim. Baş ağrılarım oluyor ve bazen katlanılmaz hale geliyor. İşten sonrasında yurda gidip sonrasında direkt uyumak istiyorum. Migren tuttuğu zaman çok stresli ve çok yoğun acı yaşatan hastalık. Bunu ilaçlarla gidermeye çalışıyorum. Karanlık bir ortamda uyuyarak düzelmeye çalışıyorum. Etkilememesi için yapabileceğim şeyler çok sınırlı ve okul-iş trafiğinden sonra direkt dinlenmeye özen gösteriyorum. Aksi takdirde sürekli ayakta olduğum için yorgun düşüp hastalanabiliyorum.

(Y7) Sağlığımı çok fazla etkilemiyordu. Sadece vücudumu etkiliyordu. Yorgunluk açısından zorlanıyordum tabi bu da bir rutin oldu. Çalışmaya başladığım ilk zamanlarda açıkçası çok yorgun ve bitik bir durumdaydım. Sonra bu tempoya alıştım. Bu tempo olmadan kendimi sıkılmış durumda buluyordum. Yorgun olduğum zamanlarda yatıp dinleniyordum. Pek bir şeye vakit ayıramıyordum. Bu duruma alıştıkça yorgunluğumu eskisi gibi hissetmemeye başladım. Dinlenme ihtiyacı duymuyordum. Bu rutinle devam ettiğim sürece sorun olmuyordu benim için. Dinlenmek benim başa çıkma yöntemimdir.

(Y12) Bir nebze etkiliyor diyebiliriz. Stres bir yana yorgunluktan dolayı eklem ağrıları, bel ağrısı oluşuyor. Bunlar için D ve C vitaminleri kullanıyorum. Aynı zamanda sporda yapmadığım için vücudum yorgun düşüyor eklem ağrıları oluşuyor bunu önlemek amacıyla güzel havalarda yürüyüşe çıkıyorum.

Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere öğrencilerin eğitim-çalışma hayatının getirdiği stresi yönetme ile ilgili yardıma ihtiyaçları bulunmaktadır. Çalışmaya devam edebilmek, fiziksel olarak zinde kalabilmek ve stres seviyesini düşürebilmek için çeşitli yöntem ve teknikleri denedikleri ve sonuç almaya çalıştıkları ifade edilebilir.

Sosyal Yaşama Katılım

Katılımcıların bazıları çalışma hayatının varlığının sosyal yaşamlarına olumsuz etkilerinin olduğunu söylemişlerdir ve bunun sebepleri olarak sosyal hayata daha az zaman kaldığını, iş hayatının meşguliyeti etkilediğini ya da önceliğin çalışma yaşamına verildiği için sosyal hayata zamanın yetemediğini söylemek mümkündür.

(Y17) Eğitim ve çalışma yaşamımla beraber sosyal hayatım zayıflatmakta çünkü üçünü birden yönetemiyorum. Sosyal yaşantım için daha az saatler çalışmam gerekiyor.

(Y14) ...ne kadar yorgun veya daha az vakit ayıracak olsam dahi arkadaşlarımla buluşmaya çalışıyorum.

(Y8) Fazla bir şekilde beni meşgul ediyor eğitim ve iş hayatım. Sosyal bir yaşantım pek kalmıyor. İzinli vakitlerimde derslerimle ilgileniyorum. Bir hafta bir gün

izinliysem ders çalışıyorum sonraki hafta arkadaşlarıma vaktimi ayırıyorum. Bu sosyalleşmeye benim de ihtiyacım var.

(Y4) ...Benim çok fazla arkadaşım vardı. Şu an tek arkadaşım var çünkü o kadar yoğun bir süreçten geçtim ki üniversite hayatımda arkadaşlarda sürekli tutamıyorsun zaman ayıramıyorsun, zaman ayıramadığında yani bir çiçeğe bile zaman ayıramadığımızda soluyor, arkadaşlarımdan uzaklaşmasını çok iyi anlayabiliyorum çünkü işime aşık biri olarak önceliğimi hep işime verdiğim için bu ne kadar doğru bilmiyorum ama sosyal yaşantıyı reddettim...

Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere çalışma ve eğitim yaşamının birlikteliği bir denge mekanizmasına işaret etmektedir. Eğer bu iki unsur arasında denge kurmakta zorlanılırsa sosyal yaşama zaman ayırmak güçleşebilir. Sosyal yaşama yeterli zaman ayrılmadığında başta yakın çevre ve arkadaşlarla görüşme fırsatı kaçabilir, sosyal izolasyon riskiyle karşı karşıya kalınabilir. Eğitim-çalışma-sosyal yaşama katılım arasındaki dengenin çalışma yaşamı lehine bozulduğu söylenebilir. Çalışma yaşamının kapladığı alan nedeniyle öğrenciler sosyal yaşamda neredeyse var olamamaktadırlar.

3.3. Elde Edilen Gelir

Çalışma eylemi, sonunda bir gelir elde etme amacıyla yapıldığı düşünüldüğünde öğrencilerin bu gelire neden ihtiyaç duyduklarının vurgulanması önem arz etmektedir. Öğrencilerin çeşitli nedenlerden dolayı bu gelire ihtiyaçları bulunmaktadır:

(Y1) Elde ettiğim kazanç dediğim gibi aile ekonomisine katkı sağlıyorum öncelikle sonrasında kendi giderlerimi karşılamak için kullanıyorum zaten Türkiye şartlarında en fazla buna yetiyor her şey.

(Y5) Elde ettiğim kazanç kesinlikle yetmiyor. O yüzden dil kursu hedefimi gerçekleştiriyorum. Orta-alt seviyede hayatımı idame ettirmeye çalışıyorum. Hatta genelde staj maaşı işten kazandığım para yetmiyor ailemden de para istiyorum.

(Y6) Bu kazancı kıyafet, yurt ihtiyaçları ve sosyalleşmeye kullanıyorum. Sigara kullanan bir öğrenciyim ve pek maliyetli bir durum. Kişisel ihtiyaçlarımda kullanıyorum.

(Y8) Elde ettiğim kazanç tamamen eğitim masraflarıma gidiyor. Dersle alakalı kaynaklar alıyorum. Kendi ihtiyaçlarımla alıyorum. Bazen sosyalleşiyorum. Belli bir birikim yapmıyorum. Aylık kazancımı masraflarıma bölüyorum. Bu şekilde parayı yönetmeye çalışıyorum.

Öğrencilerin de ifadelerinden anlaşılacağı üzere temel ihtiyaçları karşılayabilmek amacıyla öğrencilerin bu gelire ihtiyaçları bulunmaktadır. Mevcut ekonomik pahalılık ve enflasyon düşünüldüğünde öğrenciler yaşamlarını idame ettirebilmeye çalışmaktadırlar. Daha iyi bir yaşam koşuluna ulaşmaktan ziyade hayatta kalmanın bir amaç olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan bazı öğrenciler hem eğitimlerine devam ederken hem de kazanç elde ederek geleceğine yatırım yapma fırsatı bulabiliyorlar. Bu fırsatın onlara birçok yönden katkı sağladığı anlaşılıyor:

(Y2) İlk olarak kendime harcıyorum. Kendimin bir ihtiyacı oluyor mesela okulda bir kitap istiyor hocamız onu alıyorum. Kardeşimin, ailemin bir ihtiyacı oluyorsa maddi olarak ilk önce onları destekliyorum. İkinci olarak da bir yatırım hesabı açtım kendime oraya para yatırmaya çalışıyorum aylık düzenli olarak. Bu şekilde değerlendiriyorum.

(Y3) Araba alıyorum, malzeme alıyorum ondan sonra el takımlarımı ya da dükkanda ki makineleri değiştirmeyi düşünerek değerlendiriyorum, faize para koyuyorum...

(Y12) Kazancımı genelde şu şekilde değerlendiriyorum; kira ödemiyorum, ev faturaları ve kendi telefon faturamı ödüyorum. Bir miktar köşeye ayırıyorum biriktirmek amaçlı. Diğer kalanları ise teknolojik bir ürün veya başka bir şey satın alıyorum.

Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kimi öğrenciler için çalışmanın yatırım yapmaya eşit olduğu ifade edilebilir. Özellikle hali hazırda yaşamını devam ettirebilecek gelire sahip olanlar ya da kira gibi en önemli gider kalemleri olmayanlar için çalışma yaşamı kendini geliştirebilecek bir gelire dönüşebilmektedir.

3.4. Gelecek

Öğrenciler elde ettikleri kazançlarla geleceğe yönelik hedeflerine daha emin adımlarla ilerleyebildiklerini ve kariyerlerinde daha başarılı olma şansını artırdığını ifade etmektedirler:

(Y2) Benim geleceğe dair iki tane hedefim var, bunlardan biri keman çalmak istiyorum keman kursuna başladım. İkincisi de yabancı dilde ustalaşmak istiyorum bir tane yabancı dilde, bunun içinde İngilizceyi seçtim. Bunlar için kurslara gidiyorum. Evde kendim öğrenmeye çalışıyorum.

(Y5) Geleceğe yönelik hedeflerimden ilki hemşirelik alanında 1-2 sene çalıştıktan sonra ya da lisans mezunu olduktan sonra hemşirelik ile entegre bir bölüm okumak, kamu yönetimi veya sağlık yönetimi gibi bu şekilde yükseltmek istiyorum. Başhemşire veya sorumlu hemşire olmak istiyorum. Hastanede yönetici olmak da olabilir. Sağlık alanında yüksek lisans yapmak gibi bir düşüncem var. Karar veremedim henüz bu konu hakkında hocalarımla iletişim halindeyim. Yeterli bilgiye ulaşıncaya kararım kesinleşir diye düşünüyorum. Diğer hedefim dil öğrenmek İngilizce ve Almanca. Almanca öğrenmek istememdeki sebep yurt dışına çıkmak. Almanya'da hemşirelik yapmak istiyorum. Refah seviyesi yüksek bir toplumda yaşamak istiyorum bu yüzden Almanya'yı seçtim. Bunlar için para biriktirmem gerekiyor. Okul bittikten sonra KPSS çalışacağım aynı zamanda özel bir yerde işe gireceğim. Oradan aldığım maaşla dil kursuna gideceğim. Almanya hayalim gerçekleşmezse devlete atanmak istiyorum.

(Y3) ...ben kendi mesleğimde durmadan makinelerimi yenilemek isterim, yeni bir dükkan daha açmak isterim, dükkanı büyütmek isterim, iş potansiyelini büyütmek isterim...

(Y6)... Akademik anlamda, kültürel ve sosyal anlamda gelişmeliyim diye düşünüyorum. Bunları yaptıktan sonra istediğim yerde olacağımı biliyorum. Arta kalan vakitlerimde ALES çalışıyorum. Kitap okumaya çalışıyorum. Çocuk gelişim bölümüne ait kitapları okuyorum. Tarihe küçük yaşlardan beri ilgim büyük bunlarla ilgili belgesel yarışma vb. şeyler seyrediyorum. Kendimi daha donanımlı bir hale getirmeye çalışıyorum.

Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere çalışma ve çalışmadan elde edilen gelir gelecekteki hedeflere ulaşmanın bira aracı konumundadır. Ülkemizden refah seviye daha yüksek ülkelere yapılan beyin göçüne benzer şekilde öğrencilerin yabancı dillerini geliştirip yurt dışında çalışmayı arzulamaları ülkemizin mevcut durumundan bağımsız düşünülememektedir. Ek olarak öğrenciler kendilerini geliştirme ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çalışmaya ihtiyaç duymaktadırlar.

3.5. Avantajlar-Dezavantajlar

Çalışmanın üniversite öğrencileri için hem avantajları hem de dezavantajları bulunmaktadır. Bu durum çalışılan iş türüne, işin şekline ve sektöre göre farklılıklar gösterebilmektedir.

(Y14) Avantajı mesleğimi elime aldığımda iş hayatına toy başlamayacak olmamdır. Dezavantajı yorgunluk, kendine ve sosyal hayata vakit ayıramıyor olmam.

(Y18) Dezavantajlar arasında derslerin çalışma hayatıyla birlikte olması beden ve ruh sağlığımı yoruyor olmasını örnek verebilirim. Avantaj olarak ise erken yaşta hem iş hayatı hem okul hayatını birlikte yürütebiliyor olmam sonraki hayatımda bana kolaylık sağlayacak olması olabilir.

(Y15) Avantajı erken yaşta tecrübe kazanmak, dezavantajı ise kazanılan paranın çoğu masrafa özellikle okul masrafına yetişmemesi.

(Y13) Sektörde belirli bir yaşa gelmiş insanların hayal gücü nerdeyse yok denecek kadar az. Üniversitelerin aşırı derecede ufuk açıcı bir alan olduğunu düşünüyorum. Bu durum firmaların işe alım skalasında yansıyor. Bölümümle ilgili bilgiler elde ettiğim için bu benim ileride olan meslek hayatım için avantajlı bir durum söz konusudur. Dezavantaj olarak sosyal yaşamım kısıtlanıyor, uykusuz kalıyorum ve yorgun oluyorum. Bu dezavantajlar benim için önemli değil çünkü avantajları beklentimi karşılıyor.

(Y12) Avantajları ilki ekonomik olarak bir özgürlüğe adım atmış oluyorsun. Ailenden para almadan geçimini sağlayabiliyorsun. Devletten kredi almana gerek kalmıyor. İkincisi hem okuduğun hem de çalıştığın için kendini geliştirme imkânın çok fazla. Bu süreç iki farklı koldan kendini geliştirme imkânı sunuyor. Dezavantajları ilk olarak çok yoruluyorsun. Hayatın normal bir öğrenciye nazaran daha stresli oluyor. Çünkü senden beklenti içinde olan hocaların ve bir müdürün var. İkincisi derslere odaklanma sorunu oluyor. Sosyal hayatın çok sınırlı oluyor. Ayda 1 defa en fazla ayda 2 defa dışarı çıkabiliyorum. Bazen ayda 1 sefer olduğu bile oldu.

(Y11) Avantajı, okulu bitirdikten sonra tecrübe kazanmış olarak işe başlamak bu avantajların en önemlisi. Bir yere iş başvurusu yaptığımızda daha önce çalışıp tecrübe sahibi birini tercih etmelerine öncelik sağlamaktadır. Referans kazanmış olursun. Erken çalışma hayatına başlanıldığından okul bittiğinde bocalama yaşamaması, zamanı nasıl kullanılacağını en iyi şekilde yönetmeyi öğrenmiş olmak, maddi gelir elde etmeye başladığımızdan daha güçlü birey olarak hayatımıza devam etmek, özgüven aşılması, daha hareketli bir sosyal yaşam kazandırır, kendini daha iyi tanıma fırsatı bulabilirsin. Dezavantajları, en eğlenceli dönem olan öğrencilik yıllarının çalışarak geçirmek, kendine ve ailene ayırdığın vaktin kısıtlı olması, ödev ve araştırma gibi derlerde zorlanması, çalışan öğrencinin sosyal hayatına ve arkadaşlarına daha az zaman ayırması, çalıştığı zaman üzerindeki baskı ve stresin fazla olması, ödev ve sınavlarda verimli olamayınca dersten kalmak.

Çalışan öğrenciler bir yandan eğitimlerine devam ederken diğer yandan kazanç elde ederek maddi açıdan daha bağımsız olabilmektedirler. Diğer taraftan okul ve iş arasında denge kurmakta zorlanarak zaman yönetimi konusunda sıkıntı yaşayabilmektedirler. Ayrıca okul çalışmalarına ayıracakları zamanın azalması akademik başarılarını olumsuz etkileyebilmektedir. Çalışma ve eğitim yaşamına ek olarak sosyal yaşama vakit ayırmaya çalışan öğrenciler açısından zor olabilmektedir. Bu zorluklar çalışan öğrencilerin iyilik halini olumsuz etkileyebilir ve sosyal izolasyon riskini artırabilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Yükseköğretime devam eden öğrencilerin bir kısmı aynı zamanda bir işte çalışmaktadır. Çalışan üniversite öğrencileri olgusu ülkemizin önemli bir gerçeği olarak sunulmaktadır (Oktay vd., 2016). Bu nedenle araştırmanın amacı çalışan üniversite öğrencilerinin deneyimlerini incelemektir. Çalışmanın amacına yönelik öncelikle öğrencileri çalışmaya iten nedenler irdelenmiştir. Aydemir ve diğerleri (2022) üniversite öğrencilerinin gelir elde etmek, kariyer yolculuklarına adım atmak, tecrübe edinmek ya da iş alanını büyütmek gibi sebeplerden dolayı eğitimleriyle birlikte çalışma yaşamına atıldıklarını belirtmektedirler. Bu çalışmada da ekonomik kaygı öğrencileri çalışmaya iten temel nedenler arasında yer almaktadır. Ekonomik kaygılar içerisinde gündelik ihtiyaçları karşılayabilmek ön plana çıkmaktadır. Benzer olarak Perna (2010) çoğu öğrencinin üniversite masraflarını ödemek için çalışmak zorunda kaldığını ve Manthei ve Gilmore (2005) yükseköğrenimlerinin parasal kaynaklarını sağlamak amacıyla biriktirdikleri ve artan borçları sebebiyle öğrencilerin çalışmak zorunda kaldıklarını ve 83 lisans öğrencisiyle yaptıkları çalışmada elde edilen paranın çoğunlukla temel yaşam masraflarına gittiğini belirtmişlerdir. Holmes (2008) 42 öğrenciyle yaptığı ufak çaplı çalışmasında hem çalışıp hem eğitimine devam eden öğrencilerin %58'inin temel ihtiyaçlarını karşılamak ya da destek olmak için çalıştığını söylemiştir. Temel ihtiyaçların karşılanması adına üniversite öğrencilerinin geliştirdiği çeşitli çözümler arasında iş hayatına atılmaları gösterilebilir (Usanmaz, 2018). Çelik ve Beşpınar (2011) "çalışmak zorunda kalmak" deyiimiyle açıklanabilen ekonomik sorunların gençleri çalışma yaşamına iten en belirleyici etmen olduğunu söylemekle beraber ailesinin yoğun geçim sıkıntısı yaşayan bireylerden oluşmasının gençlerin eğitimlerini sonlandırmasını ya da eğitimlerinin yanı sıra iş hayatına başlamasını zorunlu kıldığını belirtmiştir. Aynı zamanda yoksullukla mücadele eden gençlerin ailelerine katkıda bulunmak

sebebiyle düşük ücretli işlerde çalıştığını söylemiştir. Holmes (2008) 2017-2018 yılları arasında eğitimine devam eden 24 yükseköğretim öğrencisiyle gerçekleştirdiği çalışmasında görüşmecilerin çoğu kazandıkları maaşı ailelerine verdiğini belirtmiştir. Başka bir çalışmada ise maaşlarını ailesine iletmeyen az sayıda öğrencinin eğitimlerine devam ederken elde ettikleri geliri eğitim hayatlarındaki ihtiyaçları için kullandıkları tespit edilmiştir (Usanmaz ve Kahraman, 2020).

Ekonomik kaygılar nedeniyle çalışma yaşamına adım atan öğrencilerin yanı sıra çalışmanın öğrencilere iyi geldiği, sosyal çevresini genişlettiği ve deneyim kazandırdığı belirtilmektedir. Hissedilen mutluluk, toplu şekilde insanların yaşadıkları tecrübelerin algılama ve değerlendirmeleriyle alakalıdır. Bu bütünlükte hayatlarındaki ekonomik mevcudiyeti, iş dünyalarını, işlerini ve iş hayatındaki çevrelerini de değerlendirmeye alırlar. Bu çerçevede çalışmanın bireyin mutlu olmasına katkı sağlayan etkenlerden olduğunu düşünebiliriz (Turan, 2018). Ek olarak çalışmanın iletişim, problem çözme, uyum, sorumluluk gibi hem akademik hem de mesleki ortamlarda değeri olan birçok sosyal becerilerin geliştirilmesine yardımcı olabileceği belirtilmektedir (Daroila, 2014). Bu bağlamda eğitime devam ederken çalışan üniversite öğrencilerinin yaşama karşı daha dirençli olabilecekleri ve sosyal ağlarının gelişebileceği, benliklerinin ve sosyal becerilerinin olumlu olarak etkilenebileceği ifade edilmektedir (Söğütü vd., 2021). Ayrıca öğrencilerin kariyer planlaması, hayatlarını şekillendiren kilit bir unsurdur. Böylesine önemli bir seçimde öğrenciler, üniversitelerin yanı sıra aile ve sosyal çevrelerinin de rehberliğinden faydalanmaktadır. Üniversiteden mezun olduktan sonra deneyim kazanmış, işin hem pratik hem de teorik yanlarını bilen bir çalışan olarak bugün olduğu gibi özel sektörde veya kamuda zorlanmadan iş bulma imkânı bulabileceği ifade edilmektedir (Serin vd., 2014). Çalışma iletişim, problem çözme, uyum, sorumluluk gibi hem akademik hem de mesleki ortamlarda değeri olan daha birçok sosyal becerilerin geliştirilmesine yardımcı olabilmektedir (Daroila, 2014). Sosyal hayatın aktifleşmesi ve iletişim ağının genişlemesi, edinilen tecrübelerin meslek hayatına katkı sağlayacağı düşüncesi de çalışma nedenleri arasında gösterilebilmektedir (Söğütü vd., 2021).

Eğitim yaşantısına ek olarak çalışma yaşamını da deneyimleyen öğrenciler eğitim-çalışma yaşamını bir arada yürütmekte birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu noktada zaman yönetimi başat sorunlar arasında yer almaktadır. Zamanı yönetememek öğrencilerin arkadaşları ile zaman geçirmesini kısıtladığı gibi stres faktörünü de arttırmaktadır. Örneğin yapılan bir çalışmada okul dışında 20 saatten fazla çalışan gençlerin diğer öğrencilerle, öğretim üyeleriyle ve akranlarıyla daha az iletişim halinde oldukları vurgulanmaktadır (Lundberg, 2004). Maddi zorluklar sebebiyle çalışmak zorunda kalan öğrencilerin derslerine yeterince vakit ayıramadıkları ve öğretim üyeleriyle iletişim halinde olamadıkları belirlenmiştir (Kavurmacı, 2021). Çalışan ve çalışmayan öğrenciler arasında gerçekleştirilen bir çalışmada öğrencilerin depresyon düzeyleri açısından bir farklılığın olmadığı ancak çalışan öğrencilerin çalışmayan öğrencilere göre stres ve kaygı düzeylerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Mounsey vd., 2013). Perna (2010) ise sebebi ne olursa olsun aile, öğrenci ve çalışan rollerinin eşzamanlı olarak karşılamaya çalışmanın stres ve kaygı yarattığını belirtmektedir. İş, okul ve sosyal hayatına zaman ayırmanın yanı sıra bir işte çalışmaya başlamak gençlerin var olan yaşantılarını bir nebze de kesintiye uğratarak onların uyum konusunda sorun yaşamasına sebep olabilir. Aynı zamanda sorumluluk ve bir amaç belirleme gençlerde stres yaratabilir (Bildik vd., 2004).

İnsanlığın ilk yıllarından bu yana bireylerin iş dünyalarıyla beraber sosyal yaşantıları da hayatlarının süregelenliği açısından önem arz etmektedir. Çalışma yaşamı beden ve zihin gücü kullanılarak gösterilen emeğin karşılığında alınan ücretle ifade edilirken, sosyal yaşantı ise tüm bu çalışma yaşamını da kapsayan günlük yaşam tarzıdır. Yorucu ve uzun süreli olan çalışma saatlerinin, çalışan kişilerin ruhsal ve psikolojik sağlıklarıyla beraber sosyal hayatlarını da gerçek manada negatif etkilediği belirtilmektedir (Şimşek-Kandemir, 2018). Çalışan bir kişinin başarıyı yakalayabilmesi için iş yaşamında aktif olduğu kadar sosyal hayatında da başarılı olabilmesi, farklı hobilerinin olması, özel hayatına özen göstermesi ve bunlara yeteri kadar vakit bulabilmesi gerekmektedir (Aydoğan ve Gündoğdu, 2006).

Çalışan üniversite öğrencilerinin eğitim ve çalışma yaşamında aynı anda bulunmaları hem maddi hem de psikolojik açıdan zorlayıcı olabilir. Bu nedenle, üniversitelerin öğrenci destek birimleri, öğrencilerin bu zorluğu aşmalarına yardımcı olmak için çeşitli çalışmalar yapabilirler. Öncelikle üniversitelerde çalışan öğrencilere yönelik seminerler düzenlenebilir. Bu seminerlerde öğrencilere stresle başa çıkma teknikleri, zaman yönetimi, finansal planlama gibi konularda bilgi verilebilir. Ayrıca, öğrencilerin birbirleriyle tanışıp destek olabilecekleri etkinlikler de düzenlenebilir. Maddi açıdan yetersizlik yaşayan öğrencilere daha olanaklı koşullar sağlanmaya çalışılması da önemlidir. Ayrıca üniversitelerde öğrencilere iş imkânları da sunulabilir. Bu sayede öğrenciler hem maddi açıdan desteklenir hem de iş tecrübesi kazanabilirler. Son olarak konu ile ilgili daha kapsamlı bir araştırma yapılması önerilmektedir. Çalışan öğrencilerin yaşadığı zorluklar, ihtiyaçları ve beklentileri detaylı bir şekilde incelenebilir. Böylece, üniversitelerin öğrenci destek birimleri, öğrencilerin ihtiyaçlarına daha uygun hizmetler sunabilirler.

Kaynakça

- Alaee, N., Shahboulaghi, F. M., Khankeh, H., & Kermanshahi, S. M. K. (2015). Psychosocial Challenges for Parents of Children with Cerebral Palsy: A Qualitative Study. *Journal of Child and Family Studies*, 24(7), 2147-2154.
- Albrecht, D., Ziderman, A. (1992). Student Loans and Their Alternatives: Improving The Performance of Deferred Payment Programs. *Higher Education*, 23, 357-374.
- Aydemir, İ., Ünal, V., Öngören, B., Bıyık, T., Uluocak, N. N., Topçu, R. & Özdemir, E. (2022). Çalışan Yükseköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 276-285.
- Aydoğan, İ., Gündoğdu, F. B. (2006). Kadın Öğretim Elemanlarının Boş Zamanlarını Değerlendirme Etkinlikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(21), 223.
- Aytaç, S. (1994). Üniversite Gençliği ve Sorunları. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 133-138.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2) , 368-388
- Bildik, T., Büküşoğlu, N., & Kesikçi, H. (2004). Çalışan Ergenlerin Psikososyal Sorunları ve Kendi Çözüm Önerileri. *Ege Tıp Dergisi*, 43(2), 105-111
- Broadbridge, A., Swanson, V. (2005). Earning and Learning: How Term-Time Employment Impacts on Students' Adjustment to University Life. *Journal of Education and Work*, 18(2), 235-249.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.

- Çelik, K., & Beşpınar, F. U. (2011). Farklı Nedenlerle Çalışma ve Çalışmanın Genç Üzerine Etkileri. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3(1), 59-69.
- Darolia, R. (2014). Working (and studying) Day and Night: Heterogeneous Effects of Working on The Academic Performance of Full-Time and Part-Time Students. *Economics of Education Review*, 38, 38-50
- Donat, A., Bilgiç, B., Eskiocak, A. & Koşar, D. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Sorunları Ve Çözüm Önerileri. *Yüksek Öğretim Ve Bilim Dergisi*, (3), 451-459.
- Hall, R. (2010). The Work–Study Relationship: Experiences Of Full-Time University Students Undertaking Part-Time Employment. *Journal of Education And Work*, 23(5), 439-449.
- Holmes, V. (2008), Working to Live: Why University Students Balance Full-Time Study and Employment. *Education + Training*, 50 (4), 305-314.
- Kahraman, F. & Kahraman, A. B. (2016). Mevsimlik İstihdamın Eğitimli Gençleri: İnşaatlarda Çalışan Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (38), 183-201.
- Kavurmacı, A. (2021). Uluslararası Öğrencilerin Çalışma Deneyimleri: Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Management and Economics Research*, 19(4), 312-334.
- Koç, N. K. (2017). Çağrı Üzerine İş İlişkisinin Güvencesizliğinde Çalışan Üniversite Öğrencileri. *Mülkiye Dergisi*, 41(3), 83-110.
- Lundberg, C. A. (2004). Working and Learning: The Role of İnvolvement for Employed Students. *Journal of Student Affairs Research and Practice*, 41(2), 400-414.
- Manthei, R. J., & Gilmore, A. (2005). The Effect of Paid Employment on University Students' Lives. *Education+ Training*, 47 (3), 202-215.
- Mounsey, R., Vandehey, M., & Diekhoff, G. (2013). Working and Non-working University Students: Anxiety, Depression and GPA. *College Student Diary*, 47 (2), 379-389.
- Oktay, E., Özgenç, E., Çebi, K. (2016). *Çalışan Öğrencilerin Hayattan Memnuniyetlerinin Araştırılması*. Erzurum: Zafer Form Ofset Yayınevi.
- Özmen, K. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Çalışma Deneyimleri: Part-Time Çalışma. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 394-404.
- Perna, L. W. (2010). Understanding The Working College Student. *Academe*, 96(4), 30-33.
- Serin, E., Soran, S., Kılıç, A. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Değerlerinin Eğitim Ömürleri Açısından İncelemeleri ve Bir Uygulama. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15 (1), 209-220.
- Sever, M., & Özdemir, S. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde Öğrenci Olma Deneyimi: Bir Fotoses (photovoice) Çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1653-1679.
- Söğütü, L. İmamoğlu, A. H. Çelik, A. R., & Karabulut, Y. (2021). Çalışan Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 36-46.
- Şimşek Kandemir, A. (2018). Çalışma Hayatı ve Sosyal Yaşam Arasındaki İlişkinin Kanonik Korelasyon Analizi ile İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (3), 2025-2038
- Tekindal, M., & Uğuz-Arsu, Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Topkaya, N. & Meydan, B. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Problem Yaşadıkları Alanlar, Yardım Kaynakları ve Psikolojik Yardım Alma Niyetleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 25-37
- Tosun, C. (2022). *Öğrenci Emeği: Esnek İşgücü Piyasasında Üniversite Öğrencileri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Tuncer, M. (2011). Yükseköğretim Gençliğinin Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Araştırma.

- Turan, N. (2018). Çalışma Mutluluğu: Kavram ve Kapsam. *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(1), 169-212
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi*, 24(24), 543-559
- Usanmaz, A. (2018). *Belirsiz ve Güvencesiz Dönemin Eğitim Sürecindeki Aktörleri: İnşatta Çalışan Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Alan Çalışması*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Usanmaz, A., & Kahraman, F. (2020). Güvencesizlik, Gençlik ve İnşaat: İnşaatın Eğitimli Gençleri Üzerine Bir Araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8 (20), 106-134
- Ültay, E., Akyurt, H., & Ültay, N. (2021). Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188-201.
- Ünver, G., Bümen, N. T., Başbay, M. (2010). Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Derslerine Öğretim Elemanı Bakışı: Ege Üniversitesi örneği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 155(35), 63-77.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolvermez, B., & Kaytan, M. (2022). Covid-19 Pandemisinde Derinleşen Öğrenci Yoksulluğu: Sakarya Üniversitesi Örneği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 1755-1776.